

Considerații cu privire la reglementarea prejudiciului, element esențial al răspunderii civile, în noul Cod civil

Remarks on the legal regime of injury, an essential element of civil liability under the new Romanian Civil Code

Lect. univ. dr. **Florina POPA***
Universitatea de Vest din Timișoara
Facultatea de Drept

Abstract

This paper aims to outline the vision of the new Civil Code concerning injury prerequisite of torts, trying to highlight the main trends innovative legislator in this matter, such as enshrining the right of victims to compensation for damage caused by injury; to interest injury; loss of the opportunity to gain an advantage or to avoid damage; bodily injury; injury by ricochet; to moral damages. Also, by way of novelty, it is dedicated obligation moderation creditor injury.

Keywords: *injury, conditions of civil liability, bodily injury, injury by ricochet, non – pecuniary damage caused by the loss of opportunity, required moderation injury.*

Rezumat

Prezenta lucrare își propune să contureze viziunea noului Cod civil cu privire la prejudiciu, condiție esențială a răspunderii civile delictuale, încercând să reliefeze principalele tendințe inovatoare ale legiuitorului în această materie, cum sunt consacrară dreptului victimei la repararea prejudiciului cauzat prin vătămarea unui interes, a prejudiciului rezultat din pierderea unei șanse de a obține un avantaj sau de a evita o pagubă, a prejudiciului corporal, a prejudiciilor prin ricoșeu, a prejudiciilor morale. De asemenea, tot cu titlu de noutate, este consacrată obligația creditorului de moderare a prejudiciului.

Cuvinte-cheie: *prejudiciu, condiții ale răspunderii civile, prejudiciu corporal, prejudiciu prin ricoșeu, prejudiciu moral, prejudiciu cauzat prin pierderea șansei, obligația de moderare a prejudiciului.*

1. Scurte considerații despre răspunderea civilă. Noțiune. Principii. Funcții

Răspunderea civilă este una dintre categoriile fundamentale cele mai complexe ale dreptului, în totalitatea sa¹. Ea reprezintă una dintre cele mai frecvente și importante manifestări ale răspunderii juridice și constă în obligația pe care o are orice persoană de a repara prejudiciul pe care l-a cauzat altuia.

Răspunderea juridică se află într-un raport de interdependență cu toate formele de răspundere socială: fiecare dintre acestea „acționează asupra tuturor celorlalte forme, și, ca rezultat al acțiunii lor, se formează nivelul general al răspunderii sociale”².

Prin săvârșirea faptei ilicite se naște un raport juridic obligațional între cel răspunzător și victimă: primul devine debitorul obligației de reparare a prejudiciului cauzat prin fapta ilicită, a sa ori a

* florina.popa@e-uvt.ro.

¹ I. Albu, V. Ursa, *Răspunderea civilă pentru daunele morale*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1979, p. 23. A se vedea și M. Costin, *O încercare de definire a noțiunii răspunderii juridice*, în RRD nr. 5/1970, p. 77. În același sens, a se vede: L. Pop, *Răspunderea pentru prejudiciile cauzate prin fapta ilicită proprie. Condițiile generale ale răspunderii delictuale*, în L. Pop, I. F. Popa, S. I. Vidu, *Curs de drept civil. Obligațiile*, Ed. Universul Juridic, București, 2015, p. 315.

² Fl. I. Mangu, *Răspunderea civilă. Constantele răspunderii civile*, Ed. Universul Juridic, București, 2014, p. 9.

persoanei pentru care este chemat de lege să răspundă³, iar cel prejudiciat devine creditor al acestei obligații. Nici unul dintre cei doi nu și-a dorit să fie parte a acestui raport și chiar dacă făptuitorul a cauzat prejudiciul printr-un fapt voluntar, obligația de reparare se naște în sarcina sa involuntar: el a urmărit ori a acceptat producerea prejudiciului, însă niciun moment nu a intenționat să devină debitor al obligației de reparare a acestuia⁴. Această obligație se naște prin efectul legii, finalitatea fiind aceea de a repune victima în situația în care s-ar fi găsit dacă această faptă nu s-ar fi săvârșit, iar raportul juridic la care facem referire este unul de creanță, făptuitorul, respectiv cel chemat să răspundă pentru făptuitor, fiind debitorul obligației de reparație, în timp ce victima prejudiciului devine creditorul acestei obligații. Această „creanță-reparație”⁵ este o consecință a faptei ilicite, dar și a normei juridice care impune autorului repararea prejudiciului rezultat în urma faptei sale.

Atât potrivit Codului civil de la 1864, cât și potrivit noului Cod civil, menirea răspunderii civile este restabilirea echilibrului perturbat prin fapta ilicită și re-plasarea victimei în situația în care s-ar fi găsit dacă prejudiciul nu s-ar fi produs, aceasta fiind chiar esența răspunderii civile și, totodată, elementul care o distinge față de oricare dintre celelalte forme ale răspunderii juridice, legând-o în același timp de fiecare dintre acestea (deoarece posibilitatea cauzării unor prejudicii civile, și, deci, necesitatea reparării acestora, există și în cazul încălcării normelor juridice de drept penal, administrativ etc.). Din această perspectivă, răspunderea civilă reprezintă dreptul comun în materia reparării prejudiciului.

În ceea ce privește principiile răspunderii civile, noul Cod civil continuă paradigma Codului civil de la 1864, consacrand, însă, *expressis verbis*, principiul reparării integrale a prejudiciului, prin dispozițiile art. 1385 alin. 1, potrivit cu care „prejudiciul se repară **integral**, dacă prin lege nu se prevede altfel”, precum și principiul reparării **în natură** a prejudiciului cauzat, prin dispozițiile art. 1386 alin. 1, potrivit cu care „repararea prejudiciului se face în natură, prin restabilirea situației anterioare, iar dacă aceasta nu este cu puțință ori dacă victima nu este interesată de reparația în natură, prin plata unei despăgubiri, stabilite prin acordul părților, sau, în lipsă, prin hotărâre judecătorească.”

Și în ceea ce privește funcțiile răspunderii civile noul Cod civil perpetuează viziunea tradițională instituită de doctrina și jurisprudența ce au configurat reperele aplicării Codului civil de la 1864, în care s-au relevat funcția reparatorie și funcția preventiv educativă a răspunderii, însă, prin reglementarea mai circumstanțiată a tipurilor de prejudicii supuse reparației, precum și a condițiilor de antrenare a variatelor tipuri de răspundere civilă, putem spune că noul act normativ augmentează funcția reparatorie a răspunderii civile. În acest sens, art. 1385 alin. 3 NCC statuează fără echivoc că „despăgubirea trebuie să cuprindă pierderea suferită de cel prejudiciat, câștigul pe care în condiții obișnuite el ar fi putut să-l realizeze și de care a fost lipsit, precum și cheltuielile pe care le-a făcut pentru evitarea sau limitarea prejudiciului”⁶. Mai mult decât atât, prin alin. 4 al aceluiași articol legiuitorul lărgeste sfera prejudiciilor reparabile, consacrand în mod inedit dreptul la reparație pentru un nou tip de prejudiciu – cel cauzat „prin pierderea șansei”, stipulând că: „dacă fapta ilicită a determinat și pierderea șansei de a obține un avantaj sau de a evita o pagubă, reparația va fi proporțională cu probabilitatea

³ O persoană poate fi chemată de lege să răspundă pentru fapta altei persoane fie în temeiul răspunderii civile delictuale obiective (răspunderea civilă delictuală pentru fapta minorului sau a celui pus sub interdicție judecătorească – art. 1372 NCC; răspunderea civilă delictuală a comitenților pentru faptele ilicite ale prepușilor lor – art. 1373 NCC), fie în temeiul răspunderii civile contractuale pentru fapta altuia (art. 1519 NCC, coroborat cu art. 1350, 1530 -1548 NCC). Prin art. 1349 alin. 3 NCC, care stipulează că „în cazurile anume prevăzute de lege, o persoană este obligată să repare prejudiciul cauzat de fapta altuia (...)”, este consacrată răspunderea civilă delictuală **complexă** pentru fapta altuia, care se va antrena, așadar, în cazurile expres prevăzute de lege, atunci când o persoană este ținută răspunzătoare față de un terț pentru prejudiciul cauzat acestuia prin fapta ilicită a altei persoane, în aceeași măsură ca și acesta din urmă, „fără ca, pentru angajarea acestei răspunderi, să fie nevoie să dovedească vinovăția primei” – G. Viney, P. Jourdain, *Traité de droit civil. Les conditions de la responsabilité*, ed. a 2-a, sub coordonarea lui J. Ghestin, Ed. Librairie Generale de Droit et de Jurisprudence, Paris, 1998, p. 816, nr. 788-6, apud Fl. I. Mangu, *Răspunderea civilă delictuală obiectivă*, Ed. Universul Juridic, București, 2015, p. 9.

⁴ Fl. I. Mangu, *Răspunderea civilă. Constantele răspunderii civile*, op. cit., p. 16.

⁵ Noțiunea de „creanță – reparație” aparține autorului P. Vasilescu, în *Drept civil. Obligații*, (ed. a II-a, revizuită), Ed. Hamangiu, București, 2017, p. 593.

⁶ Aceste cheltuieli pot consta, spre pildă, „în reparațiile efectuate de către victimă bunului avariât, reparații fără de care degradarea acestuia s-ar fi agravat, mergând până la distrugerea substanței sale, cu consecința producerii unui prejudiciu mai mare decât cel inițial” - L. Pop, *Tabloul general al răspunderii civile în textele noului Cod civil*, în RRD nr. 1 / 2010, p. 191, apud N. Daghie, *Repararea prejudiciului. Condiții și principii în noul Cod civil*, în *Dreptul* nr. 11 / 2017, p. 87.

obținerii avantajului, ori, după caz, a evitării pagubei, ținând cont de împrejurări și de situația concretă a victimei.” Preocuparea legiuitorului pentru repararea „oricărui prejudiciu”⁷ (art. 1381 alin. 1 NCC) relevă fără dubiu că dezideratul reparării întregului prejudiciu cauzat victimei, respectiv **funcția reparatorie** a răspunderii civile⁸ este cea care caracterizează în mod esențial acest tip de răspundere⁹.

Cea de-a doua funcție a răspunderii civile este cea **educativ-preventivă**, și rezidă în influența pe care aceasta o are asupra conștiinței oamenilor și, implicit, asupra comportamentului acestora. Astfel, prin obligarea la repararea prejudiciului a celui care l-a cauzat, sau a celui chemat să răspundă pentru aceasta, răspunderea îndeplinește un rol educativ actual, dar și unul în perspectivă, de prevenire a săvârșirii delictelor civile în viitor, de către autorul delictului deja săvârșit sau de către alte persoane, care conștientizează, astfel, că vor răspunde de prejudiciul ce l-ar cauza¹⁰. Cu toate acestea, răspunderii civile îi lipsește aproape în totalitate latura punitivă, aceasta fiind lăsată în seama altor răspunderi, aparținând altor ramuri de drept (răspunderea penală, contravențională etc.).

În pofida clasificării dihotomice a răspunderii civile, în răspundere civilă delictuală și răspundere civilă contractuală, cvasiunanimitatea doctrinei împărtășește teza conform căreia răspunderea civilă este o instituție unică, chiar dacă regimul juridic al celor două forme de răspundere este diferit. Finalitatea ambelor tipuri de răspundere este aceeași, și anume, repararea unui prejudiciu injust cauzat altei persoane. Răspunderea civilă delictuală este obligația de reparație prevăzută de lege în sarcina unei persoane, numită răspunzătoare, care, în afara unei legături contractuale, a adus un prejudiciu unei alte persoane, prin încălcarea drepturilor sau intereselor legitime ale acesteia din urmă, sau care este ținută să răspundă pentru fapta celui care a săvârșit prejudiciul, în timp ce răspunderea civilă contractuală reprezintă obligația unei părți contractante de a repara prejudiciul cauzat celeilalte părți contractante prin neexecutarea propriu-zisă, totală sau parțială, neexecutarea necorespunzătoare sau executarea cu întârziere a prestației sau prestațiilor datorate în temeiul contractului valabil încheiat. Așadar, ori de câte ori prejudiciul este cauzat partenerului contractual, și este consecința neexecutării contractuale, vom avea o răspundere contractuală, iar nu una delictuală, extracontractuală, aceasta din urmă fiind o răspundere de drept comun.

2. Prejudiciul, element esențial al răspunderii civile

Chiar dacă cele două tipuri de răspundere au regimuri juridice distincte, atât răspunderea delictuală, cât și răspunderea contractuală sunt forme ale răspunderii civile care presupun, în principiu, întrunirea simultană și cumulativă a acelorași elemente esențiale, și anume: (a) fapta ilicită, (b) prejudiciul¹¹, (c) raportul de cauzalitate între fapta ilicită și prejudiciu și (d) vinovăția – bineînțeles,

⁷ Maniera de exprimare a legiuitorului în edictarea dispozițiilor art. 1381 alin. 1 NCC au fost calificate în doctrină ca fiind „o normă de o debordantă generalitate, atât de relaxată încât, privită izolat, este de-a dreptul periculoasă (...)” – a se vedea Fl. I. Mangu, *Despre prejudiciul prin ricoșeu*, în RRDP nr. 4/2017, p. 100.

⁸ A se vedea: L. Pop, *Răspunderea pentru prejudiciile cauzate prin fapta ilicită proprie. Condițiile generale ale răspunderii delictuale*, în L. Pop, I. F. Popa, S. I. Vidu, *Curs de drept civil. Obligațiile, op. cit.*, p. 329. În același sens, M. Uliescu, *Răspunderea pentru fapta proprie*, în M. Uliescu (coordonator), *Noul Cod civil. Studii și comentarii*, vol. III, partea I, Cartea a V-a, *Despre obligații (1164-1649 NCC)*, Ed. Universul Juridic, 2014, p. 525 și urm., respectiv C. Juguștru, *Condițiile răspunderii civile în noua reglementare a Codului civil*, în *Jurnalul de studii juridice*, Year VII, No. 1-2, Supplementary Issue 1, June, 2012, p. 90, articol accesat *on line*, la adresa: <http://jls.upa.ro/>, la data de 18.10.2018.

⁹ Prin încălcarea normei de comportament, care ne obligă să respectăm regulile de conduită impuse de lege sau de obiceiul locului și să nu aducem atingere, prin acțiuni sau inacțiuni, drepturilor sau intereselor legitime ale altor persoane, ia naștere o obligație de dezdăunare. Prin această obligație ce revine autorului prejudiciului, sau persoanei chemate să răspundă pentru acesta, răspunderea civilă delictuală îndeplinește funcția reparatorie. S-a spus însă că, totuși, această funcție nu trebuie absolutizată. Ea are un caracter relativ, deoarece se realizează numai între părțile raportului juridic creat prin săvârșirea delictului civil, nu însă și cu privire la societate în ansamblu – a se vedea I. Dogaru, P. Drăghici, *Bazele dreptului civil. Volumul III. Teoria generală a obligațiilor*, Ed. C.H. Beck, București, 2009, p. 237.

¹⁰ I. Dogaru, P. Drăghici, *op. cit.*, p. 236. S-a remarcat, însă, că apariția instituției juridice a asigurărilor este de natură a diminua rolul acestei funcții educative a răspunderii civile, deoarece consecințele faptei prejudiciabile se vor produce în patrimoniul asigurătorului, și nu în cel al făptuitorului – a se vedea Fl. I. Mangu, *Răspunderea civilă. Constantele răspunderii civile*, *op. cit.*, p. 52.

¹¹ În doctrina franceză se face distincția între noțiunea de „daună” și cea de „prejudiciu”, subliniindu-se că, deși sunt

fiecare cu particularitățile sale¹².

Chiar dacă importanța acordată de doctrină fiecărui element în parte a cunoscut o evoluție sinuoasă de-a lungul timpului¹³, trebuie să admitem că, dacă analizăm răspunderea ca mecanism tehnic de natură civilă, de principiu acesta nu se poate antrena în absența faptului ilicit, care generează un prejudiciu distinct și cuantificabil. Atitudinea subiectivă a autorului faptei ilicite față de consecințele faptei sale pare să conteze din ce în ce mai puțin în angrenajul răspunderii civile, această tendință de diluare a importanței culpei în economia condițiilor răspunderii determinându-i pe unii autori să afirme că asistăm la un declin al răspunderii individuale, care prevestește o veritabilă „criză a răspunderii civile”, în general¹⁴.

Definit ca fiind rezultatul sau consecința negativă suferită de o persoană ca urmare a faptei ilicite săvârșite de altă persoană ori, ca urmare a „faptei” unui lucru sau animal, pentru care este ținută a răspunde o anumită persoană, prejudiciul este „*nu numai condiția răspunderii, dar și măsura ei, autorul faptei ilicite prejudiciabile răspunzând numai în limita faptei prejudiciabile*”¹⁵.

Analiza diacronică a rolului elementului prejudiciului în arhitectura instituției răspunderii civile permite desprinderea concluziei potrivit cu care acesta a dobândit treptat hegemonia în raport cu celelalte elemente, statutul său fiind deplin consolidat prin dispozițiile noului Cod civil, care stipulează în mod neechivoc în art. 1381 alin. 1 că „*orice prejudiciu dă dreptul la reparație*”. Concluzia acestei formulări cu valențe axiomatiche nu poate fi decât aceea că legiuitorul a intenționat să releve că prejudiciul a devenit elementul esențial, cel în jurul căruia se coagulează, de fapt, întregul eșafodaj al răspunderii civile¹⁶.

De altminteri, această augmentare a statutului prejudiciului în contextul elementelor răspunderii civile nu trebuie să surprindă, câtă vreme, așa cum s-a remarcat, în dreptul european ne aflăm în prezența unei veritabile explozii a tipurilor de prejudicii reparabile¹⁷. Consacrarea legislativă a sintagmelor „*orice prejudiciu*” și „*toate prejudiciile*”, regăsite în art. 1381, respectiv în art. 1349 din noul Cod civil, confirmă că legiuitorul român a încorporat fidel tendințele dreptului european în această materie. Cu toate acestea, s-a spus că, pe de o parte, aceste enunțuri nu corespund realității, câtă vreme, independent de existența unor clauze de exonerare sau de limitare a răspunderii, mai rămân o serie de prejudicii care nu sunt susceptibile de indemnizare, iar pe de altă parte, că exprimarea „*orice*

considerate ca fiind sinonime, acestea „(...) nu acoperă totuși exact aceleași idei. *Damnum* desemnează atingerea; nu fapta (prejudiciabilă) prin care s-a întâmplat, ci leziunea în fundamentul său: corp (daună corporală), bun sau drept (daună materială / imaterială), chiar interesul moral (daună morală). Praejudicium este consecința nefastă a acestei leziuni la victimă. Dreptul internațional privat și procedura civilă utilizează această distincție, care nu este lipsită de ecou în dreptul substanțial al răspunderii, de exemplu pentru ierarhizarea măsurilor de reparație. În plus, după cum o indică etimologia, cu cât dauna este de ordinul constatării factuale, cu atât mai mult prejudiciul, format pe cuvântul *jus*, se determină ca urmare a unui raționament juridic”. - a se vedea P. Malaurie, L. Aynes, P. Stoffel-Munck, *Obligațiile*, Ed. Wolters Kluwer, București, 2009, p. 45, nota de subsol nr. 2. Și în doctrina autohtonă se face distincția între noțiunea de „daună civilă” și „prejudiciu”, arătându-se că „prejudiciul reprezintă cuantificarea patrimonială a daunei ori a pagubei suferite de o persoană”, fiind, în același timp, „(...) o cheie juridică prin care se poate interpreta ori citi orice consecință negativă, de natură economică sau nu, care afectează bunurile, interesele economice sau chiar sănătatea și viața unei persoane”. - a se vedea P. Vasilescu, *op. cit.*, p. 592. Cu privire la conotațiile noțiunii de prejudiciu, a se vedea și C. Paziuc, *Răspunderea contractuală. O analiză juridică și economică*, Ed. Universul Juridic, București, 2019, p. 272-287.

¹² V.-S. Curpăn, C.-F. Grădinaru, C.-Ș. Burleanu, *Răspunderea juridică civilă delictuală*, articol accesat la data de 18.09.2018 la adresa: http://sorincurpan.ro/articole/raspunderea_juridica_civila_delictuala.pdf.

¹³ Identificarea fundamentului răspunderii civile, ca punct central al acestei instituții, a stârnit numeroase controverse în doctrină, însă analiza diacronică a evoluției diferitelor concepții cu privire la acest aspect relevă că, în concepția Codului civil de la 1864, răspunderea civilă s-a întemeiat preponderent pe ideea de culpă sau vinovăție.

¹⁴ A se vedea Fr. Terré, Ph. Simler, Y. Lequette, *Droit civil. Les obligations*, Éd. Dalloz, Paris, 1999, p. 624-625.

¹⁵ Fl. I. Mangu, *Răspunderea civilă. Constantele...*, *op. cit.*, p. 146.

¹⁶ S-a remarcat însă că, repararea prejudiciului nu este numai materia cea mai importantă a răspunderii civile, dar și cea mai sensibilă, apreciindu-se că „*este o zonă de reglementare care evidențiază mai puțin virtuțile dreptului, cât mai ales vulnerabilitățile acestuia*”, și aceasta întrucât multe dintre prejudicii nu pot fi reparate în totalitate – a se vedea S. Neculaescu, *Dreptul victimei la repararea prejudiciului în cadrul răspunderii delictuale. Privire critică. Drept comparat*, în revista *Universul Juridic* nr. 9/2016, p. 44, articol accesat la data de 20.10.2018 la adresa <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=480783>.

¹⁷ X. Pradel, *Le prejudice dans le droit civil de la responsabilité*, Ed. Librairie Generale de Droit et Jurisprudence, Paris, 2004, p. 123, *apud* S. Neculaescu, *Repararea prejudiciului constând în vătămarea unui interes*, în *Revista Universul Juridic* nr. 4/aprilie 2017, p. 14.

prejudiciu dă dreptul la reparație” ar fi improprie, câtă vreme doar dreptul pozitiv poate institui și garanta obligația la reparare a prejudiciului, și nu înseși producerea acestuia¹⁸.

Așadar, dacă în vechiul Cod civil fapta ilicită constituia condiția de căpătâi a răspunderii civile, noul Cod civil se arată mult mai preocupat de prejudiciu, condiție a răspunderii civile, atât în ceea ce privește reglementarea unor noi tipuri de prejudicii supuse reparației, cât și în ceea ce privește determinarea cât mai exactă a întinderii acestora. Astfel, în materie delictuală, printre reglementările inovative se numără consacrarea dreptului la reparație pentru prejudiciul rezultat din pierderea unei șanse de a obține un avantaj sau de a evita o pagubă, precum și dreptul la repararea prejudiciului cauzat prin vătămarea unui interes. De asemenea, tot cu titlu de noutate este consacrat legislativ dreptul victimei la repararea prejudiciului moral, precum și a prejudiciilor „prin ricoșeu”, fiind valorificate astfel reperatele jurisprudențiale care au recunoscut constant dreptul la reparație pentru aceste tipuri de prejudicii.

În cele ce urmează, prezenta lucrare își propune să treacă în revistă principalele noutăți aduse de legiuitor în materia prejudiciului, condiție esențială a răspunderii civile, atât în ceea ce privește domeniul răspunderii civile delictuale, cât și în ceea ce privește domeniul răspunderii civile contractuale.

3. Repararea prejudiciului în materia răspunderii civile delictuale

Multitudinea și varietatea prejudiciilor supuse reparației a prilejuit din partea doctrinei clasificări diverse. Astfel, în funcție de criteriul naturii dreptului sau interesului lezat, prejudiciile au fost clasificate inițial dihotomic, în prejudicii patrimoniale și nepatrimoniale¹⁹. Valorificând însă surse moderne de inspirație, cum este Codul civil din Quebec, noul Cod civil consacră *expressis verbis* categoria prejudiciilor corporale, pe care o reglementează în articolele de la 1387 până la 1395, recunoscând astfel importanța acestui tip de prejudiciu.

Prejudiciul corporal este cea atingere adusă integrității corporale și sănătății omului, care se prezintă „ca un amalgam de prejudicii patrimoniale și morale”²⁰ și se subdivide, la rândul său, în mai multe categorii: prejudiciul care constă în dureri fizice sau psihice; prejudiciul estetic, prejudiciul de agrement²¹, prejudiciul juvenil etc.

Sub aspectul structurii, prejudiciile corporale sunt prejudicii mixte, cu o alcătuire duală, având o componentă economică, patrimonială (care se repară prin **despăgubiri** bănești), și o alta morală, nepatrimonială (care se repară prin **compensații** bănești), ambele fiind reparabile²².

Ținând seama de criteriul naturii interesului lezat, încă din secolul trecut doctrina franceză propunea

¹⁸ A se vedea S. Neculaescu, *Dreptul victimei la repararea prejudiciului în cadrul răspunderii delictuale (...)*, op. cit., p. 48. Autorul citat consideră că ar fi asigurat un plus de coerență preluarea de către legiuitorul român în reglementarea din art. 1381 alin. 1 NCC a formulării utilizate de Proiectul Catala, potrivit căreia „este reparabil orice prejudiciu cert, care constă într-o lezare a unui interes licit, patrimonial sau extrapatrimonial, individual sau colectiv”.

¹⁹ A se vedea C. Stătescu, C. Bîrsan, op. cit., p. 147.

²⁰ I. Albu, *Repararea prejudiciului cauzat prin vătămări corporale*, Ed. Lumina Lex, București, 1997, p. 25, apud C. Jugastru, *Dificultăți ale evaluării prejudiciului corporal*, în revista *Universul Juridic* nr. 8/2017, p. 68. Cu privire la categoriile prejudiciului corporal, a se vedea și C. Jugastru, *Prejudiciul – repere românești în context european*, op. cit., p. 269-278.

²¹ „Hotărârea care a dat tonul în promovarea concepției stricte asupra prejudiciului de agrement aparține Curții de Apel Paris, care în anul 1961, a definit acest prejudiciu ca privare a victimei de satisfacțiile de ordin social, monden și sportiv, de care beneficiază, în mod normal, o persoană care are vârsta și pregătirea victimei. Pe linia tezei restrictive (subiective), alte instanțe au preferat să apeleze la criteriul pierderii șanse de a desfășura activității pe care victima le derula înainte de accident (Curtea de Casație franceză, camera socială, hotărârile din 9 noiembrie 1976, 13 decembrie 1979, 16 noiembrie 1983; Curtea de Apel Poitiers, 23 decembrie 1969)” – a se vedea C. Jugastru, *Dificultăți ale evaluării prejudiciului corporal*, op. cit., p. 71.

²² Cu privire la prejudiciul cauzat prin vătămarea integrității corporale, a se vedea și: O. Ungureanu, C. Munteanu, *Considerații privind caracterile și limitele drepturilor personalității în reglementarea noului Cod civil*, în volumul L. Bercea (coord.), *În onoare Radu I. Motica. 20 de ani de învățământ juridic la Timișoara*, Ed. Universul Juridic, București, 2012, p. 239 și urm.

clasificarea tripartită a prejudiciilor²³, prejudiciul corporal alăturându-se prejudiciului material²⁴ și prejudiciului moral²⁵. Câtă vreme securitatea și integritatea persoanei sunt recunoscute ca drepturi fundamentale, prejudiciul corporal capătă o configurație proprie, aspirând la autonomie nu numai în doctrină, dar și în dreptul pozitiv²⁶, împrejurare ce a condus și în doctrina autohtonă la clasificarea tripartită a prejudiciilor, clasificare care treptat tinde să ia locul distincției dintre prejudicii patrimoniale și nepatrimoniale²⁷.

Cât privește reparația prejudiciului corporal, s-a spus că nu atât componenta patrimonială a acestuia ridică dificultăți, cât mai ales componenta extrapatrimonială, întotdeauna prezentă într-un prejudiciu corporal, și care „*testează achizițiile științifice, competențele și, în egală măsură, experiența ori sensibilitatea magistratului*”²⁸, remarcându-se că aceste dificultăți de evaluare sunt date, printre altele, de: legiferarea incompletă a categoriilor prejudiciului corporal, absența unei nomenclaturi a prejudiciilor corporale precum și echivocul reglementării datei stabilirii despăgubirii²⁹.

Cât privește întinderea reparației în cazul vătămării integrității corporale sau a sănătății, noul Cod civil aduce câteva clarificări în raport cu actul normativ anterior, cele mai multe dintre acestea fiind rodul creațiilor doctrinare, și, respectiv consecința valorificării reperelor jurisprudențiale în materie. Astfel, conform art. 1387 alin. 1 din noul Cod civil, în cazul vătămării integrității corporale sau a sănătății unei persoane, despăgubirea trebuie să cuprindă, după caz, echivalentul câștigului din muncă de care cel păgubit a fost lipsit sau pe care este împiedicat să îl dobândească, prin efectul pierderii sau reducerii capacității sale de muncă, la care se adaugă despăgubirea cu privire la cheltuielile de îngrijire medicală și, dacă va fi cazul, cheltuielile determinate de sporirea nevoilor de viață ale celui păgubit, precum și orice alte prejudicii materiale. După cum se poate observa, acest tip de prejudiciu are o componentă economică și una morală sau nepatrimonială. Repararea componentei economice se va face prin despăgubiri bănești a căror stabilire se realizează conform art. 1387-1389 din noul Cod civil, iar repararea componentei nepatrimoniale se va realiza conform reglementării de la art. 1391 din același act normativ.

Articolul 1388 alin. 1 din noul Cod civil prevede modalitatea de stabilire a despăgubirii pentru pierderea sau nerealizarea câștigului din muncă care se va stabili pe baza venitului mediu lunar net din muncă al celui păgubit din ultimul an înainte de pierderea sau reducerea capacității sale de muncă ori, în lipsă, pe baza venitului lunar net pe care l-ar fi putut realiza, ținându-se seama de calificarea profesională pe care o avea sau ar fi avut-o la terminarea pregătirii pe care era în curs să o primească.

²³ A. Bénabent, *Droit des obligations*, Montchrestien, 2012, p. 485; Fr. Terré, Ph. Simler, Yv. Lequette, *Droit civil. Les obligations*, Dalloz, 2009, p. 723. Cu toate acestea, s-au semnalat și opinii în sensul că prejudiciile corporale nu ar avea independență conceptuală, „*fiind lipsite de consistență juridică, pentru că daunele corporale se pot constitui atât în prejudicii patrimoniale, cât și extrapatrimoniale*” – a se vedea: Ph. Brun, *Responsabilité extracontractuelle*, Litec, Paris, 2009, p. 135; R. Cabrillac, *Droit des obligations, 10-e édition*, Dalloz, Paris, 2012, p. 254-256, *apud* S. Neculaescu, în *Reflecții privind repararea prejudiciului, în cazul răspunderii civile delictuale. Drept comparat*, în Revista „Dreptul”, p. 108.

²⁴ *Prejudiciul patrimonial (material)* este o pierdere totală sau parțială de valoare adusă unui bun sau interes economic al victimei. Astfel de prejudicii au o valoare economică și pot fi evaluate și exprimate pecuniar.

²⁵ *Prejudiciul moral propriu-zis sau pur* este consecința atingerii directe a unor valori care nu au niciun corespondent patrimonial. Aceste prejudicii constă în dureri psihice cauzate prin atingeri aduse personalității afective ori celei sociale a unei persoane.

²⁶ Y. Lambert-Faivre, *Droit du dommage corporel, Systèmes d'indemnisation*, Éd. Dalloz, 2000, p. 84, *apud* S. Neculaescu, *Repararea prejudiciului constând în vătămarea unui interes*, în revista *Universul Juridic* nr. 4 aprilie 2017, p. 14. Cu privire la acest subiect, a se vedea și C. Jugastru, *Dificultăți ale evaluării prejudiciului corporal*, *op. cit.*, p. 58.

²⁷ A se vedea Fl.I. Mangu, *Răspunderea civilă. Constantele...*, *op. cit.*, p. 178. În opinia acestui autor, prejudiciile sunt patrimoniale (materiale) și morale (nepatrimoniale), însă, în cadrul acestei clasificări, prejudiciul patrimonial are trei fațete, putându-se vorbi despre prejudiciul patrimonial *stricto sensu* (pagubă provocată prin distrugerea sau degradarea unui bun aparținând victimei), despre consecințele economice aduse integrității fizice a persoanei (care cuprind atât prejudicii suferite chiar de victima faptei ilicite, cât și prejudiciile suferite de victimele prin ricoșeu sau mediate) și despre dauna pecuniară sau prejudiciul economic pur (pagubă bănească ca urmare a neexecutării unei obligații, a executării necorespunzătoare a acesteia sau a executării sale cu întârziere). În schimb, prejudiciul nepatrimonial se referă doar la consecințele dăunătoare suferite de o persoană și neevaluabile pecuniar, cum sunt durerile fizice și psihice, urmare a încălcării drepturilor personale nepatrimoniale

²⁸ C. Jugastru, *Dificultăți ale evaluării prejudiciului corporal*, *op. cit.*, p. 58. Autoarea remarcă faptul că „*dacă tematica prejudiciului este, ea singură, un univers, varietățile prejudiciului se constituie în subdiviziuni a căror existență se impune uneori peste intenția sau voința legiuitorului național*”.

²⁹ *Idem, ibidem*.

cu toate acestea. Totuși, dacă cel păgubit face dovada posibilității obținerii unui venit din muncă mai mare în baza unui contract încheiat în ultimul an, care însă nu a fost pus în executare, se va ține seama în stabilirea despăgubirii de aceste venituri. Dar dacă cel păgubit nu avea o calificare profesională și nici nu era în curs să o primească, despăgubirea se va stabili pe baza salariului minim net pe economie.

În situația în care victima este minor, despăgubirea se stabilește conform art. 1389 din noul Cod civil, și anume, aceasta va fi stabilită potrivit prevederilor art. 1388 alin. 1 din același act normativ, și va fi datorată de la data când, în mod normal, minorul și-ar fi terminat pregătirea profesională pe care o primea. Până la acea dată, dacă minorul avea un câștig la momentul vătămării, despăgubirea se va stabili pe baza câștigului de care a fost lipsit, iar în caz contrar, despăgubirea va fi datorată de la data când minorul a împlinit vârsta prevăzută de lege pentru a putea fi parte într-un raport de muncă.

Articolul 1391 din noul Cod civil consacră posibilitatea acordării de compensații pentru categoria de daune analizată, ceea ce reprezintă, fără îndoială, un veritabil progres față de vechea reglementare. Astfel, în caz de vătămare a integrității corporale sau a sănătății, poate fi acordată și o despăgubire pentru restrângerea posibilităților de viață familială și socială. Conform unei opinii din doctrină³⁰, dispozițiile alin. (1) al art. 1391 din noul Cod civil sunt incomplete, rezumându-se doar la acele daune morale constând în restrângerea posibilităților de viață familială și socială, ca o consecință a atingerii aduse integrității corporale a unei persoane. În alin. (3) al aceluiași articol se dispune că dreptul la despăgubire pentru atingerile aduse drepturilor inerente personalității oricărui subiect de drept va putea fi cedat numai în cazul când a fost stabilit printr-o tranzacție sau printr-o hotărâre judecătorească definitivă. De asemenea, dreptul la despăgubire, recunoscut potrivit dispozițiilor art. 1391 din noul Cod civil, nu trece la moștenitori. Aceștia îl pot însă exercita, dacă acțiunea a fost pornită de defunct.

Așa cum am arătat *infra*, pe fondul creșterii importanței rolului prejudiciului în cadrul condițiilor răspunderii civile, doctrina franceză s-a arătat preocupată și de acuratețea terminologică a noțiunilor utilizate în această materie, distingând astfel între „daună” și „prejudiciu”, spre deosebire de doctrina autohtonă, care folosește termenii de „daună”, „pagubă” și „prejudiciu” de cele mai multe ori în același sens, desemnând efectul (patrimonial sau nepatrimonial) suferit de victimă³¹. S-a propus totuși, ca termenul de „pagubă” să fie folosit doar atunci când sunt desemnate consecințele negative, de natură materială, rezultate din fapte sau acte juridice de orice fel, care vor primi o reparație în bani sau în natură, termenul „daună” să fie folosit atunci când se discută despre consecințele negative, rezultate din fapte sau acte juridice, leziunare exclusiv pe plan moral, neevaluabil pecuniar, dar indemnizabil, iar termenul „prejudiciu” va exprima o vătămare sau alte consecințe leziunare civile, de natură materială, morală sau mixtă³². Astfel, se propune ca dauna să desemneze leziunea privită abstract, iar prejudiciul „consecințele juridice reparabile ale daunei pentru fiecare victimă, impactul leziunii cu situația sa personală”³³, făcându-se deosebire între leziunea, atingerea adusă persoanei (prejudiciul corporal), bunurilor (prejudiciul material), sentimentelor (dauna morală) și consecințele leziunii. Ceea ce contează din perspectiva răspunderii sunt consecințele juridice produse în concret, iar nu o daună impersonală, invariabilă. Altfel spus, „dauna relevă ordinea de fapt, prejudiciul relevă ordinea de drept”³⁴.

În același timp, în doctrina franceză s-au făcut auzite voci care au criticat noțiunea de „reparare a prejudiciului”, arătând că înțelesul juridic al acestui termen „desemnează, de cele mai multe ori, compensarea prejudiciului prin indemnizarea victimei (și nu a prejudiciului, cum se afirmă adesea)”³⁵. În alți termeni, reparația are ca deziderat „obligarea celui chemat să răspundă la desființarea sau la

³⁰ Fl. A. Baias, E. Chelaru, R. Constantinovici, I. Macovei, *Noul Cod civil – Comentariu pe articole*, Ed. C.H. Beck, București, 2012, p. 1134.

³¹ Aceste inconsecvențe terminologice, printre altele, sunt semnalate de autorul S. Neculaescu în *Capcanele ambiguității terminologice juridice românești*, în revista *Universul Juridic* nr. 8/2018, p. 24.

³² G. Vințanu, în rezumatul tezei de doctorat intitulată „*Prejudiciul, element al răspunderii civile în dreptul român și comparat*”, articol publicat pe www.unibuc.ro.

³³ X. Pradel, *Le prejudice dans le droit civil de la responsabilité*, op. cit., apud S. Neculaescu, *Repararea prejudiciului constând în vătămarea unui interes*, op. cit., p. 16.

³⁴ Y. Lambert-Faivre, *Droit du dommage corporel, Systemes d'indemnisation*, op. cit., p. 86, apud S. Neculaescu, *Repararea prejudiciului constând în vătămarea unui interes*, op. cit., p. 17.

³⁵ G. Cornu, *Vocabulaire juridique*, PUF, p. 803, apud S. Neculaescu, *Dreptul victimei la repararea prejudiciului în cadrul răspunderii delictuale (...)*, op. cit., p. 46.

compensarea, în chipul cel mai eficace sau adecvat, a efectelor păgubitoare produse de fapta ilicită³⁶, respectiv identificarea „unor remedii adecvate situației injuste a victimei”³⁷.

Cu toate că în absența prejudiciului este exclusă, de principiu, antrenarea răspunderii civile, condiția existenței unui prejudiciu este insuficientă pentru angajarea răspunderii civile reparatorii. Pe de altă parte, pentru a putea fi reparat, prejudiciul trebuie să fie privit ca o noțiune juridică³⁸, iar pentru aceasta el trebuie să îndeplinească anumite condiții și este supus anumitor reguli. Astfel, chiar dacă legiuitorul statuează că orice prejudiciu este susceptibil de reparație (art. 1381 alin. 1 din noul Cod civil)³⁹, reparația poate surveni doar atunci când sunt întrunite condițiile statuate de lege. Astfel, pentru a fi reparabil prejudiciul trebuie să aibă:

a. caracter cert (art. 1385 și art. 1532 C. civ.) – prejudiciul este cert când existența lui actuală sau viitoare este neîndoielnică și, în același timp, poate fi stabilită întinderea sa în prezent, adică paguba este deja prezentă imediat după producerea faptei ilicite care a cauzat-o. Altfel spus, certitudinea prejudiciului se referă și la caracterul său real, adică efectiv și prezent, opus celui putativ sau simplei eventualități⁴⁰.

În această categorie intră prejudiciul actual, dar și cel viitor, însă doar dacă acesta poate fi stabilit cu certitudine în prezent. Nu sunt certe acele prejudicii viitoare și eventuale, însă ele vor deveni reparabile atunci când s-au produs sau este sigur că se vor produce. În doctrină s-a apreciat că prejudiciul este „nu numai condiția răspunderii, dar și măsura ei, în sensul că autorul răspunde numai în limita prejudiciului cauzat”⁴¹, însă, în realitate, condiția prejudiciului cert trebuie percepută în sensul că nu se poate repara un prejudiciu a cărui realizare este doar ipotetică⁴².

Prejudiciile viitoare și eventuale nu trebuie confundate cu **prejudiciile constând în pierderea unei șanse**, cu privire la care dreptul la reparație a fost consacrat de noul Cod civil atât în art. 1385 alin. 4, care stipulează că „dacă fapta ilicită a determinat și pierderea șansei de a obține un avantaj sau de a evita o pagubă, reparația va fi proporțională cu probabilitatea obținerii avantajului, ori, după caz, a evitării pagubei, ținând cont de împrejurări și de situația concretă a victimei.”, cât și în art. 1532 alin. 2, potrivit cu care „prejudiciul ce ar fi cauzat prin pierderea unei șanse de a obține un avantaj poate fi proporțional cu probabilitatea obținerii avantajului, ținând cont de împrejurări și de situația concretă a creditorului”.

Prin pierderea unei șanse se înțelege pierderea posibilității unei persoane de a realiza un câștig sau de a evita o pierdere, urmare a faptei ilicite. Suntem în prezența unor asemenea prejudicii, de exemplu, în următoarele situații: un avocat al unui justițiabil nu se prezintă la un termen de judecată sau nu îndeplinește un act de procedură ce are drept consecință pierderea de către clientul său a șansei de a câștiga procesul; proprietarul unui cal de concurs pierde șansa obținerii unui câștig în cazul în care din cauza întârzierii transportatorului, acel cal nu a luat startul într-o cursă hipică, având toate calitățile să se afle pe unul din locurile premiate etc.⁴³

Prejudiciul constând în pierderea unei șanse are caracter cert și deci este indemnizabil, dacă se

³⁶ M. Eliescu, *Răspunderea civilă delictuală*, Ed. Academiei, 1972, p. 469.

³⁷ S. Neculaescu, în *Răspunderea civilă delictuală. Examen critic al condițiilor și fundamentării răspunderii civile delictuale în dreptul civil român*, Ed. Șansa, București, 1994, p. 94.

³⁸ L. Pop, I.-F. Popa, S.I. Vidu, *Curs de drept civil. Obligațiile*, op. cit., p. 332-333.

³⁹ Oricum, credem că o încercare de enumerare de către legiuitor a tuturor formelor de prejudiciu s-ar putea dovedi sortită eșecului, în raport cu ritmul în care realitatea își modifică paradigmele în această materie. În doctrină prejudiciile sunt clasificate după diverse criterii, fără a se ajunge totuși la o unitate de opinie asupra clasificării prejudiciilor. Pentru detalii cu privire la criteriile de clasificare a prejudiciilor, a se vedea C. Jugastru, *Prejudiciul – repere românești în context european*, Ed. Hamangiu, București, 2013, p. 13-14.

⁴⁰ P. Vasilescu, *Drept civil. Obligații*, op. cit., p. 581.

⁴¹ L. Pop, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, apud O. Gligan, *Pierderea unei șanse privită prin prisma condițiilor răspunderii civile*, publicat în *Studia Universitas Babeș-Bolyai/Studia Iurisprudentia*, nr. 2/2014 - <http://studia.law.ubbcluj.ro/>, p. 11. Cu toate acestea, relativ la afirmația că prejudiciul este nu numai o condiție a răspunderii, ci și limita ei, s-a spus și că „până la urmă, adevărata măsură a răspunderii civile delictuale o dă cauzalitatea, aceasta fiind cea care aduce cu ea ideea de „limită”(…)” – a se vedea Fl. I. Mangu, *Despre prejudiciul prin rigoșeu*, op. cit., p. 101.

⁴² O. Gligan, *Pierderea unei șanse privită prin prisma condițiilor răspunderii civile*, op. cit., p. 8.

⁴³ A se vedea G. Viney, *Traité de droit civil. Introduction à la responsabilité*, 2e éd., Éd. Librairie Générale de Droit et de Jurisprudence, Paris, 1995, apud L. Pop, *Tabloul general al răspunderii civile în textele noului Cod civil*, în RRD nr. 1/2010, p. 213.

poate dovedi că șansa pierdută este reală și serioasă; dacă nu îndeplinește aceste condiții prejudiciul în cauză este calificat eventual sau ipotetic și este nereparabil⁴⁴. Certitudinea prejudiciului ține mai mult de caracterul verosimil al acestuia, atât de verosimil încât merită să fie luat în considerare⁴⁵. Astfel, prejudiciile constând în pierderea unei șanse nu trebuie confundate cu prejudiciile viitoare și **eventuale**, întrucât prin pierderea unei șanse are loc pierderea posibilității **efective** a unei persoane de a realiza un câștig sau de a evita o pierdere, deci, prin aceasta, crearea unui prejudiciu persoanei respective. Distincția dintre prejudiciul viitor și cert, reparabil în integralitatea lui, și prejudiciul eventual, care nu este susceptibil de reparare, „*apare destul de brutală în situațiile în care probabilitatea este prea serioasă pentru a putea fi neglijată, dar nu suficientă pentru a putea fi reținută ca certitudine*”⁴⁶, iar în vederea remedierii acestui sistem bazat pe „totul sau nimic”, jurisprudența a introdus această noțiune intermediară a pierderii unei șanse. Așadar, prejudiciul provenit din pierderea unei șanse este un prejudiciu de sine stătător, original⁴⁷. Pierderea unei șanse nu se referă nici la prejudiciile viitoare, care este sigur că se vor produce la o dată ulterioară, dar nici la simplele daune eventuale, care nu au conexiune cu fapta ilicită. Conform unei opinii⁴⁸, „*este vorba aici despre o gradație între virtualitatea mai mult sau mai puțin crescută ca o șansă să fie scăpată*”. Pierderea unei șanse ar putea fi înțeleasă ca o daună eventuală, dar cuantificabilă probabilistic și aproximativ reparabilă⁴⁹. Termenul „reparație” sugerează că victima ar trebui pusă într-o situație similară celei ratate, pentru a i se putea da astfel posibilitatea de a o fructifica, însă acest lucru este de cele mai multe ori imposibil. Împrejurarea ratată ar fi pusă la dispoziția victimei posibilitatea alegerii dintre diferite moduri de a acționa, dorite de aceasta sau profitabile ei, iar împiedicarea participării la astfel de împrejurări sunt tratate ca fiind daune distincte de prejudiciul final, concretizat într-o pierdere suferită efectiv⁵⁰.

În materia răspunderii contractuale, cuantumul reparației destinate să indemnizeze repararea prejudiciului constând în pierderea unei șanse trebuie să rămână, în principiu, inferioară avantajelor pe care victima le-ar putea obține din valorificarea acelei posibilități sau șanse, cuantificarea urmând să se realizeze ținând cont de calculul probabilităților, adică pornind de la procentul în care acea șansă se putea realiza, ținând cont de împrejurări și de situația concretă a creditorului⁵¹.

În concluzie, regula cu privire la certitudinea prejudiciului este temperată prin consacarea de către legiuitor a posibilității reparării prejudiciului ce rezultă din pierderea unei șanse, un prejudiciu care „se află la jumătatea drumului între prejudiciile pur eventuale și prejudiciile perfect certe sau sigure”⁵².

b. caracter direct – adică, prejudiciul injust cauzat este urmare a faptei ilicite.

Acest caracter se apreciază în funcție de un element obiectiv și anume, raportul de cauzalitate. Prejudiciul este direct în cazul prejudiciilor cauzate în mod direct (victimelor directe), dar și în cazul celor cauzate în mod indirect (victimelor indirecte/prin ricoșeu/prin reflectare), iar cele două noțiuni nu se confundă. Vom avea un prejudiciu direct nu numai atunci când legătura causală este directă, ci și atunci când aceasta este indirectă, dar ea există. În schimb, în cazul prejudiciului indirect, raportul

⁴⁴ A se vedea Fr. Terré, Ph. Simler, Yv. Lequette, *Droit civil. Les obligations*, Éd. Dalloz, Paris, 1999, p. 690.

⁴⁵ Ph. Brun, *Responsabilité civile extracontractuelle*, op. cit., p. 113, apud O. Gligan, *Pierderea unei șanse privită prin prisma condițiilor răspunderii civile*, op. cit., p. 7.

⁴⁶ A. Bénabent, *Droit civil. Les Obligations*, 9eme éd., Ed. L.G.D.J., Paris, 2003, p. 456, apud O. Gligan, *Pierderea unei șanse privită prin prisma condițiilor răspunderii civile*, op. cit., p. 9.

⁴⁷ L. Toma, *Prejudiciul cauzat prin pierderea unei șanse conform Noului Cod civil*, în *Curierul Judiciar* nr. 10/2011, p. 503.

⁴⁸ P. Vasilescu, *Drept civil. Obligații*, op. cit., p. 579.

⁴⁹ *Idem, ibidem*.

⁵⁰ P. Vasilescu, *Drept civil. Obligații*, op. cit., p. 580.

⁵¹ Principiul reparării integrale a prejudiciului face ca determinarea lui și calculul întinderii daunelor-interese să aibă loc raportat la momentul pronunțării hotărârii judecătorești. Numai astfel creditorul poate obține echivalentul bănesc necesar pentru repunerea lui în situația anterioară. Există însă unele contracte, cum ar fi contractual de transport aerian sau maritim, pentru care legea stabilește un plafon maxim al daunelor-interese. În astfel de contracte, se urmărește evitarea ruinei economice a debitorului, care își îndeplinește obligațiile contractuale în condiții de risc sporit.

⁵² L. Pop, I.-F. Popa, S. I. Vidu, *Curs de drept civil. Obligațiile*, op. cit., p. 333.

de cauzalitate (direct sau indirect) lipsește cu desăvârșire⁵³.

De remarcat faptul că legiuitorul face trimitere în noul Cod civil la instituția prejudiciului prin ricoșeu, statuând în art. 1392 alin. 1 că pot reclama repararea unui astfel de prejudiciu cauzat prin decesul unei persoane numai cei îndreptățiți, potrivit legii, la întreținere din partea celui decedat, în timp ce alin. 2 al aceluiași articol recunoaște vocația la repararea unui prejudiciu patrimonial prin ricoșeu oricărei persoane căreia, fără a fi obligată de lege, victima decedată îi prestase întreținere în mod curent. De asemenea, art. 1.391 alin. 2 din același act normativ statuează că ascendenții, descendenții, frații, surorile, soțul supraviețuitor pot solicita persoanei răspunzătoare despăgubiri pentru durerea încercată prin moartea victimei. Practic, prejudiciul prin ricoșeu „*se constituie în pierderea unei valori patrimoniale sau în lezarea sentimentelor de afecțiune ale unei persoane – victimă indirectă – ca urmare a unei fapte ilicite ce a cauzat decesul unei alte persoane – victimă directă – de care aceasta este legată prin relații de afecțiune sau de interes*”⁵⁴, și presupune îndeplinirea a două condiții: să existe, în primul rând, un prejudiciu al victimei imediate și, în al doilea rând, să existe o relație de afecțiune sau de interes între aceasta și victima mediată⁵⁵.

c. caracter personal – doar persoana sau persoanele care au suferit prejudiciul injust au dreptul de a pretinde repararea lui.

Acest caracter nu împiedică repararea prejudiciilor cauzate unei întregi categorii sau unor grupuri de persoane și nici a prejudiciilor prin ricoșeu⁵⁶.

În doctrină prejudiciile colective au fost definite ca „*acele prejudicii injust cauzate unui grup de persoane (colectiv de salariați, coproprietarii unui imobil, membrii unei anumite profesii, un grup de consumatori etc.) printr-o faptă ilicită de încălcare a unor drepturi sau interese legitime care le aparțin*”⁵⁷. Aceste prejudicii au o amploare excepțională și au mai fost numite „prejudicii în masă”⁵⁸.

d. să rezulte din încălcarea unui drept sau a unui interes legitim – prejudiciul este reparabil dacă este urmarea încălcării drepturilor subiective patrimoniale sau nepatrimoniale, dar și atunci când este consecința încălcării unui interes rezultat dintr-o situație de fapt, dar căruia nu îi corespunde un drept subiectiv. În acest din urmă caz, trebuie totuși îndeplinite două condiții: (a) situația de fapt care a stat la baza interesului să aibă caracter de stabilitate, să creeze aparența unui drept subiectiv, iar (b) interesul lezat să fie licit și moral.

Repararea prejudiciului cauzat prin încălcarea unui interes legitim a fost consacrată legislativ în premieră de noul Cod civil, prin dispozițiile art. 1359 NCC, potrivit cu care „*autorul faptei ilicite este obligat să repare prejudiciul cauzat și atunci când acesta este urmare a atingerii aduse unui interes al altuia, dacă interesul este legitim, serios, și, prin felul în care se manifestă, creează aparența unui drept subiectiv*”.

Una dintre condițiile pe care trebuie să le îndeplinească interesul lezat este „legitimitatea”, cu privire la care doctrina a statuat că ar trebui raportată la trei repere esențiale: liceitatea, ordinea publică și bunele moravuri⁵⁹ și ar trebui să vizeze „*conformitatea unei instituții cu o normă juridică sau etică*”.

⁵³ *Idem*, p. 335.

⁵⁴ Fl. I. Mangu, *Despre prejudiciul prin ricoșeu*, op. cit., p. 127.

⁵⁵ *Idem*, p. 119.

⁵⁶ V. Viney, P. Jourdain, *Les conditions de la responsabilité*, în L. Pop, I.-F. Popa, S.I. Vidu, *Curs de drept civil. Obligațiile*, op. cit., p. 335.

⁵⁷ X. Pradel, *Le prejudice dans le droit civil de la responsabilité*, în L. Pop, I.-F. Popa, S. I. Vidu, *Curs de drept civil. Obligațiile*, op. cit., p. 335.

⁵⁸ *Idem*, p. 336.

⁵⁹ În acest sens, a se vedea: J. Flour, J.-L. Aubert, E. Savaux, *Les obligations. Le fait juridique*, 10e éd.; Fr. Terré, Y. Lequette, *Les grands arrêts de la jurisprudence civile*, 11e éd.; G. Viney, P. Jourdain, *Traité de droit civil. Les conditions de la responsabilité*, 2e éd.; L. Cadet, *Les metamorphoses du préjudice*, surse citate de autorul S. Neculaescu, *Izvoarele obligațiilor în Codul civil art. 1164-1395. Analiză critică și comparativă a noilor texte normative*, Ed. C.H. Beck, București, 2013, p. 650. În același sens, a se vedea și: S. Neculaescu, *Repararea prejudiciului cauzat prin vătămarea unui interes*, în *Revista Universul Juridic* nr. 4 2017, p. 20, unde se arată că: „*Nu este mai puțin adevărat că diversitatea situațiilor în care se poate plasa victima face imposibilă orice tentativă de tipizare a lor. Astfel, dacă au fost indemnizate prejudiciile suferite de toxicomanul care se deplasa pentru a-și procura droguri, a prostituatei accidentate la locul unde își exercita meseria, cu motivarea că nu există o legătură directă de cauzalitate între situația ilicită a victimei și prejudiciul suferit, în alte cazuri, cum este cel al jucătorului care avea interdicție de a intra în cazinou sau al comerciantului căruia proprietarul terenului i-a interzis să-și expună marfa cu ocazia unei*”.

superioară, percepută ca fundamentală de o colectivitate care acceptă moral și politic autoritatea acestei instituții.”⁶⁰. În ceea ce privește „seriozitatea” interesului, aceasta presupune ca leziunea intereselor victimei să aibă o anumită consistență, sau, în alte cuvinte, prejudiciul generat victimei să nu fie unul benign. Instituirea de către legiuitor a acestei condiții a fost criticată de doctrină, pe considerentul că este susceptibilă de interpretări subiective, iar pe de altă parte, „dacă vom înțelege că legitimitatea în această materie este conformitatea interesului cu legea, ordinea publică și bunele moravuri, condiția de seriozitate a prejudiciului apare inclusă în acest concept nou și într-adevăr util dreptului răspunderii delictuale”⁶¹. Cât privește condiția ca, prin felul în care se manifestă, interesul vătămat să creeze aparența unui drept subiectiv, aceasta a fost „preluată” din practica judiciară cristalizată în perioada aplicării Codului civil de la 1864, care a consacrat situații în care beneficiari ai întreținerii acordate benevol (părinți, copii, persoane vârstnice, concubini, persoane apropiate victimei directe) au obținut repararea prejudiciului suferit „prin ricoșeu” ca urmare a pierderii întreținerii, cu condiția să fi putut dovedi că întreținerea a avut o suficientă continuitate, reprezentând „o permanență îndestulătoare pentru a justifica presupunerea că ea ar fi continuat și în viitor”⁶².

4. Repararea prejudiciului în materia răspunderii civile contractuale

În ceea ce privește prejudiciul ca element esențial al răspunderii civile, noul Cod civil aduce câteva modificări și în domeniul **răspunderii civile contractuale**. Din această perspectivă în doctrină se susține că singura deosebire majoră dintre răspunderea contractuală și cea delictuală, este aceea că în materie contractuală este reparabil doar **prejudiciul previzibil** (art. 1533 C. civ.), iar aceasta deoarece contractul ar fi un „*act de previziune și amenajare a viitorului patrimonial al părților sale*”, care nu pot fi ținute decât la repararea unor daune ce puteau fi prevăzute la momentul încheierii contractului⁶³.

Așadar, pe lângă cerințele enumerate mai sus, în materie contractuală pot fi supuse reparației numai prejudiciile prevăzute sau care puteau fi prevăzute ca urmare a neexecutării la momentul încheierii contractului, cu excepția cazului în care neexecutarea este intenționată sau se datorează culpei grave a debitorului, dar și în acest caz, daunele-interese cuprind doar ceea ce este consecința directă și necesară a neexecutării obligației. Astfel, regula previzibilității nu se aplică în caz de neexecutare intenționată sau culpă gravă a debitorului, când se consideră că se trece în sfera răspunderii delictuale, materie în care repararea prejudiciului nu este limitată de această regulă⁶⁴.

Pe lângă această cerință specială, referitoare la caracterul previzibil al prejudiciului, în materie contractuală s-a instituit obligația **legală a moderării prejudiciului de către creditor**, consecință a principiului executării contractului cu bună-credință, care impune părților să coopereze în cursul executării și să depună o minimă diligență pentru a facilita executarea obligației la care e ținut celălalt contractant⁶⁵. Este vorba despre limitarea reparării prejudiciului datorată lui *mora creditoris* (art. 1534 C. civ.), caz în care repararea prejudiciului este limitată de orice neexecutare imputabilă creditorului⁶⁶.

sărbători, au fost respinse acțiunile formulate de victime. Se poate concluziona că situația ilegală în care se află victima nu este un impediment absolut pentru acordarea despăgubirilor pretinse, astfel că instanța investită va trebui să evalueze, de la caz la caz, contribuția causală efectivă a fiecărui caz în parte”.

⁶⁰ G. Cornu, *Vocabulaire juridique*, Éd. Presses Universitaires de France, 2008, p. 542.

⁶¹ S. Neculaescu, în *Repararea prejudiciului cauzat prin vătămarea unui interes*, op. cit., p. 28.

⁶² M. Eliescu, op. cit., p. 101.

⁶³ P. Vasilescu, op. cit., p. 542.

⁶⁴ L. Pop, I.-F. Popa, S. I. Vidu, op. cit., p. 240. Pentru o analiză detaliată a previzibilității prejudiciului în materie contractuală, din perspectiva analizei economice a dreptului, dar și a dreptului comparat, a se vedea C. Paziuc, *Prejudiciul previzibil în materie contractuală*, în RRDP nr. 6/2015, p. 148-189.

⁶⁵ A se vedea M. I. Floare, *Observații privind buna și rea-credință în executarea contractelor de drept comun, în noul Cod civil al României și în dreptul comparat*, în RRDP nr. 5 / 2014, p. 74-116. În opinia acestui autor, „Conceptul de „bună-credință” permite judecătorului să rămână în cadrul obligațiilor expres asumate de părți, veghind la executarea lor loială și evitând prevalarea de litera contractului pentru a-i eluda spiritul. În ceea ce privește echitatea, aceasta completează buna-credință, invitând instanța să dea contractului toate urmările implicite conforme naturii acestuia.” – op. cit., p. 83.

⁶⁶ O prevedere similară se regăsește în art. 77 din Convenția Națiunilor Unite asupra contractelor de vânzare internațională de mărfuri încheiată la Viena la 11 aprilie 1980 (CVIM), în care se stipulează că „partea care invocă încălcarea contractului trebuie

În această categorie este cuprinsă și obligația creditorului de minimizare a prejudiciului (prevăzută la art. 1534 alin. 2 C. civ.). Astfel, creditorul va trebui să depună diligențe, dacă acest lucru este posibil, în vederea înlăturării consecințelor prejudiciabile pe care le are neexecutarea.

Obligația de moderare a prejudiciului (*the duty to mitigate*) presupune îndatorirea creditorului de a întreprinde măsuri rezonabile de limitare a prejudiciului produs de debitor. Încălcarea acestei îndatoriri poate presupune o conduită activă (a luat măsuri hazardate, care au produs cheltuieli exorbitante, sporind astfel prejudiciul) sau una de abstențiune (a omis să întreprindă măsuri rezonabile de limitare a prejudiciului⁶⁷).

Obligația creditorului este una de diligență, de mijloace, ceea ce înseamnă că debitorul nu se poate prevala de prezumția de culpă a creditorului care nu a ajuns la rezultatul scontat, ci, dimpotrivă, va fi ținut să dovedească neglijența ori imprudența creditorului în neobținerea rezultatului. Aprecierea culpei de abstențiune va avea loc *in abstracto*, prin raportare la etalonul persoanei prudente, care, în circumstanțe economice și sociale similare, a dat dovadă de precauție și a încercat să limiteze consecințele nefaste ale faptei prejudiciabile. Această ipoteză reprezintă o excepție de la principiul reparării integrale a prejudiciului, consacrat de art. 1531 din noul Cod civil.

Norma de la 1534 din noul Cod civil conține două situații de partajare a răspunderii civile: cea derivată din neexecutarea obligației de moderare a prejudiciului, și cea de asumare expresă a unui risc de către creditor. Asocierea celor două ipoteze în același articol a fost criticată de doctrină, susținându-se că „referirea legiuitorului la ambele cazuri de partajare a responsabilității civile într-un text legal unic este eronată, întrucât poate induce ideea greșită a identității de fundament juridic”⁶⁸.

Pentru angajarea răspunderii civile contractuale se mai impune și condiția ca **părțile să nu fi prevăzut în contract o clauză de neresponsabilitate**. Marea majoritate a normelor juridice aplicabile răspunderii contractuale, îndeosebi cele din Codul Civil, sunt suplative, în sensul că suplinesc sau completează voința părților contractante, care nu este întotdeauna expres și explicit declarată în cuprinsul contractului.⁶⁹ Așa se explică faptul că ele pot fi modificate, în anumite limite, prin acordul de voință al părților⁷⁰. Convenția prin care părțile contractante stabilesc expres clauze de modificare a răspunderii este necesar să fie încheiată înainte de neexecutarea prestațiilor și de producerea prejudiciului⁷¹. Dacă după producerea prejudiciului creditorul renunță la repararea lui, nu mai este vorba despre o convenție cu privire la răspundere, ci, eventual, de o iertare de datorie. De asemenea, convențiile cu privire la răspundere nu trebuie confundate nici cu convențiile prin care se determină anticipat întinderea obligației de despăgubire (clauza penală).

În doctrină se susțin trei categorii de convenții privind răspunderea contractuală: pentru anumite cazuri exceptate sau culpe determinate se admit **clauze de exonerare de răspundere; clauze de plafonare sau de limitare a răspunderii; clauze de agravare a răspunderii contractuale**.

Clauzele de nerăspundere sunt acele clauze prin care este stipulat în contract că debitorul nu va fi răspunzător la daune-interese pentru neexecutarea *lato sensu* a obligațiilor sale sau unora dintre ele⁷².

să ia măsuri rezonabile, în raport de împrejurări, pentru a limita pierderea, inclusiv câștigul nerealizat, rezultat al încălcării. Dacă ea neglijează să o facă, partea în culpă poate cere o reducere a daunelor interese egală cu mărirea pierderii care ar fi trebuit evitată”.

⁶⁷ S-a remarcat însă că, spre deosebire de domeniul răspunderii contractuale, în materia răspunderii delictuale art. 1385 NCC nu mai face trimitere la caracterul rezonabil al cheltuielilor – a se vedea N. Daghe, *Câteva considerații asupra dispozițiilor art. 1534 din noul Cod civil, aplicație particulară a principiului bunei – credințe*, în Dreptul nr. 11/2016, p. 39. În orice caz, este de principiu că, atunci când a luat măsuri de limitare a prejudiciului, creditorul va putea recupera doar cheltuielile rezonabile, nu și pe cele voluptuoze.

⁶⁸ A se vedea J. Goicovici, *Culpa creditorului în moderarea prejudiciului, conform Noului Cod civil*, în „Analele Universității de Vest Timișoara – Seria Drept”, nr. 1/2015, p. 33.

⁶⁹ L. Pop, *Tratat de drept civil. Obligațiile. Contractul, op. cit.*, p. 675.

⁷⁰ Prin convenție părțile pot doar să modifice răspunderea contractuală, neputând stipula în contract clauze prin care debitorul să fie exonerat de orice răspundere sau prin care ar fi scutit să răspundă pentru culpa sa gravă sau pentru dol. Astfel de clauze sunt lovite de nulitate absolută, deoarece existența lor este o dovadă implicită a faptului că debitorul nu a avut intenția de a se obliga juridic, obligațiile asumate de debitor fiind pur potestative.

⁷¹ L. Pop, I. F. Popa, S. I. Vidu, *op. cit.*, p. 310.

⁷² Art. 1355 alin. 1 din Codul civil stabilește imperativ că „nu se poate exclude sau limita, prin convenții sau acte unilaterale, răspunderea pentru prejudiciul material cauzat altuia printr-o faptă săvârșită cu intenție sau din culpă gravă”, iar alin. 2 al

În acest sens, sunt valabile clauzele prin care debitorul este exonerat de răspundere atunci când neexecutarea se datorează unei culpe ușoare, cum este neglijența sau imprudența. Astfel de clauze sunt însă lipsite de efect exonerator în cazul prejudiciilor cauzate direct persoanei, deoarece viața, sănătatea, integritatea fizică și psihică a unei persoane umane sunt intangibile, neputând face obiectul unei tranzacții⁷³. Tot astfel, nu va produce efecte nici clauza prin care debitorul ar fi exonerat de răspundere în cazul în care neexecutarea contractului s-ar datora culpei sale grave, întrucât o astfel de clauză este contrară ordinii publice și bunelor moravuri. Vor fi însă valabile clauzele prin care se reduce numărul obligațiilor legale ale debitorului, cu condiția de a nu se încălca dispozițiile imperative ale legii⁷⁴.

Potrivit art. 1356 alin.1 din noul Cod civil, „*un anunț care exclude sau limitează răspunderea contractuală, indiferent dacă este adus ori nu la cunoștința publicului, nu are niciun efect decât dacă acela care îl invocă face dovada că cel prejudiciat cunoștea existența anunțului la momentul încheierii contractului*”. Anunțurile legate de răspunderea contractuală sunt expresia unor clauze contractuale prin care se face publică existența unei situații care limitează răspunderea debitorului⁷⁵. Anunțurile care tind să limiteze sau chiar să excludă răspunderea nu au o soartă juridică proprie, ci țin de executarea contractului care le justifică publicitatea. Practic, ele au rolul de a aduce la cunoștința publicului cazul de exonerare, iar cunoașterea lor este o chestiune de fapt, care poate fi probată cu orice mijloc de dovadă. Dacă anunțul nu putea fi cunoscut sau nu a ajuns efectiv la cunoștința publicului (e.g. e ilizibil pentru că e prea mic scris, e pus într-un loc inaccesibil publicului), clauza de nerăspundere este ineficientă⁷⁶.

Clauzele de plafonare sau limitare a răspunderii sunt acele clauze contractuale prin care părțile stabilesc o limită maximă a despăgubirilor la plata cărora debitorul poate fi obligat pentru neexecutarea *lato sensu* a prestațiilor la care s-a îndatorat, chiar dacă prejudiciul suferit de creditor este superior acestei limite⁷⁷. Aceste tipuri de clauze sunt admisibile, în principiu, pe temeiul libertății contractuale, dacă au fost acceptate de către părți în cunoștință de cauză, însă nu și în cazul în care sunt derizorii⁷⁸, deoarece, dacă plafonul stabilit este într-atât de redus încât devine simbolic, se va considera că suntem în prezența unei clauze de nerăspundere totală. De asemenea, astfel de convenții nu sunt valabile dacă neexecutarea obligației contractuale este urmarea dolului debitorului, după cum vor fi lovite de nulitate și clauzele prin

aceluiași articol dispune că „*sunt valabile clauzele care exclud răspunderea pentru prejudiciile cauzate, printr-o simplă imprudență sau neglijență, bunurilor victimei*”. Alin. 3 prevede faptul că „*răspunderea pentru prejudiciile cauzate integrității fizice sau psihice ori sănătății nu poate fi înlăturată sau diminuată decât în condițiile legii*”, iar prin alin. 4 se dispune că „*declarația de acceptare a riscului producerii unui prejudiciu nu constituie, prin ea însăși, renunțarea victimei la dreptul de a obține plata despăgubirilor*”.

⁷³ Relativ la acest aspect, în doctrină s-a arătat că „*Interdicția statuată în art. 1355 alin. (3) C. civ. se corelează cu dispozițiile constituționale și cu prevederile noului Cod civil în materia drepturilor inerente persoanei fizice. Legea fundamentală garantează dreptul la viață, dreptul la integritate fizică și psihică (art. 22), precum și dreptul la ocrotirea sănătății (art. 34). Art. 64 și art. 66 C. civ. stabilesc că nu se poate aduce atingere integrității ființei umane, decât în cazurile și condițiile expres și limitativ prevăzute de lege. Textele normative menționate instaurează principiile inviolabilității și indisponibilității corpului uman. Se conferă, astfel, caracter imperativ prevederilor care interzic clauzele de nerăspundere sau de plafonare a răspunderii pentru prejudicii cauzate integrității fizice, integrității psihice sau sănătății. Legile speciale reglementează, în acord cu prevederile legii fundamentale, regula interdicției de a înlătura răspunderea pentru prejudicii cauzate corpului uman.*” – a se vedea C. Jugastru, *Prejudiciul în absența cauzelor justificative*, în Acta Universitatis Lucian Blaga. Iurisprudentia nr. 1/2012, p. 108.

⁷⁴ Legislația protecției consumatorilor prevede în unele situații că orice clauze contractuale de limitare sau exonerare de răspundere a profesionistului sunt lovite de nulitate absolută (de pildă: art. 10 din Legea nr. 240/2004 privind răspunderea producătorilor pentru pagubele generate de produsele cu defecte). În schimb, într-un contract de vânzare-cumpărare care nu este încheiat cu un profesionist, părțile pot stipula că debitorul nu va răspunde pentru evicțiune, cu excepția faptului său personal.

⁷⁵ „Nu răspundem de obiectele lăsate la vedere în autovehicule!” este un exemplu de afiș plasat în parcurile private, prin care se atenționează șoferul că depozitarul nu își asumă paza pentru asemenea lucruri. Anunțul are ca scop instituirea unei clauze de nerăspundere, care se va considera automat consimțită de la momentul luării la cunoștință a conținutului ei. Cu privire la mecanismul de operare a anunțurilor care limitează sau exclud răspunderea, a se vedea A. Almășan, *Excluderea și limitarea răspunderii*, în Curierul Judiciar nr. 1/2014, p. 27.

⁷⁶ P. Vasilescu, *op. cit.*, p. 545.

⁷⁷ L. Pop, I. F. Popa, S. I. Vidu, *op. cit.*, p. 312.

⁷⁸ B. Stark, H. Roland, L. Boyer, *Droit civil. Obligations. Contrats*, troisième éd., Litec, Paris, 1989, p. 635, *apud* L. Pop, *Tratat de drept civil. Obligațiile*, vol. II, Contractul..., p. 677.

care se încalcă o interdicție legală prevăzută imperativ de lege⁷⁹, cum este cazul reglementărilor cu privire la clauzele abuzive.

Așa cum s-a remarcat și în literatura de specialitate⁸⁰, se poate constata că între clauza penală și clauzele limitative de răspundere există asemănări, cum ar fi faptul că ambele tipuri de clauze sunt admisibile în principiu, însă cele din urmă doar sub rezerva de a nu reprezenta o „invitație la delăsare și la neglijență”. Clauzele limitative de răspundere au însă ca obiect predeterminarea plafonului daunelor-interese, în timp ce obiectul clauzelor penale, deși este reprezentat tot de o predeterminare a daunelor-interese, de această dată, valoarea sa trebuie să fie cât mai apropiată de cea a prejudiciului previzibil⁸¹. În ceea ce privește criteriile care ar putea fi luate în considerare la departajarea celor două tipuri de clauze, putem menționa: clauzele limitative de răspundere nu au un caracter cominatoriu, în timp ce clauza penală are un astfel de caracter; clauzele limitative de răspundere sunt stipulate în interesul debitorului, pe când clauza penală este stipulată în interesul creditorului; în prezența unei clauze limitative de răspundere, instanța este datoare să evalueze prejudiciul, urmând să oblige la plata daunelor-interese stipulate ca limită maximă în contract, chiar dacă valoarea prejudiciului produs efectiv este mai mare decât această valoare; în prezența unei clauze penale, instanța este însă scutită de evaluarea prejudiciului, tocmai datorită caracterului forfetar al acestei clauze care se opune evaluării reale a pagubei, astfel că instanța de judecată îl va obliga pe debitor numai la plata sumei predeterminate prin clauza penală⁸².

În ceea ce privește clauzele prin care se agravează răspunderea, acestea se referă la ipotezele în care, prin acordul de voință al părților, debitorul se angajează la a răspunde chiar și pentru cazurile în care legea îl exonerează, asumându-și răspunderea pentru ipoteza în care neexecutarea prestațiilor la care s-a obligat se va datora unor cazuri de forță majoră sau cazului fortuit. O asemenea convenție trebuie să fie neîndoielnică față de consecințele ce le produce în planul răspunderii debitorului. Nu sunt valabile clauzele de agravare a răspunderii prin care unele obligații contractuale de mijloace, prin natura lor specifică, sunt transformate în obligații de rezultat, pentru ca răspunderea debitorului să fie obiectivă, cum ar fi: obligația avocatului față de clientul său că va câștiga procesul, obligația medicului față de un pacient care suferă de o boală incurabilă că îl va vindeca. Asumarea unor astfel de obligații este contrară eticii profesionale și ordinii publice. Dar, în calificarea obligației medicului ca fiind o obligație de mijloace, de diligență și prudență, s-a ținut seama de faptul că practica medicinei are un pronunțat caracter aleatoriu, cu riscuri, complicații, efecte secundare etc., ceea ce înseamnă că, în toate situațiile în care factorul aleatoriu, de risc, este eliminat, obligația medicului devine de rezultat. De asemenea, medicul poate să modifice voluntar natura obligației sale și să se angajeze la executarea unei obligații de rezultat, cum ar fi, de exemplu, chirurgul estetician, biologul, stomatologul, care se obligă să obțină un rezultat⁸³ (o operație estetică-reparatorie, efectuarea analizelor ori o lucrare dentară).

O altă instituție pe care noul Cod o abordează în premieră este prejudiciul moral. Dacă prejudiciul patrimonial nu comportă discuții deosebite datorită posibilității evaluării sale pecuniare, daunele morale au constituit întotdeauna o categorie controversată⁸⁴. Cei care se opuneau recunoașterii posibilității de reparație a lor aduceau ca argumente că reparația bănească a unor daune pur morale „*nu face decât să asigure o mercantilizare a sentimentelor și a altor elemente morale intrinsec legate de ființa umană*”⁸⁵. Cei în favoarea acordării lor insistau pe ideea că, în fond, „*aici nu ar fi vorba despre o comercializare sau materializare a valorilor moral-umane, deci funcția reparatorie a răspunderii ar*

⁷⁹ De reținut că, în materie delictuală, printr-un anunț nu poate fi exclusă sau limitată răspunderea pentru prejudiciile cauzate victimei – art. 1356 alin. (2) din noul Cod civil – ținând seama că, potrivit art. 1355 alin. (3) din același act normativ, nu se poate limita sau diminua, decât în condițiile legii, răspunderea pentru prejudiciile aduse integrității fizice, psihice sau sănătății. Pentru detalii, a se vedea C. Juguștru, *Prejudiciul în absența cauzelor justificative*, op. cit., p. 128.

⁸⁰ A se vedea I. Deleanu, S. Deleanu, *Considerații cu privire la clauza penală*, în „Pandectele române”, supliment, 2003, p. 118-119.

⁸¹ I. Adam, *Tratat de drept civil. Obligațiile. Vol. I. Contractul*, Ed. C.H. Beck, București, 2017, p. 722.

⁸² *Ibidem*.

⁸³ A se vedea Fl. I. Mangu, *Malpraxisul medical. Răspunderea civilă medicală*, Ed. Wolters Kluwer, București, 2010, p. 612 și urm.

⁸⁴ C. Juguștru, *Repararea prejudiciilor nepatrimoniale*, în P. Vasilescu, *Drept civil. Obligații*, op. cit. p. 576.

⁸⁵ *Idem*, p. 575.

*trebui scoasă din discuție, trebuind să ne concentrăm fie pe ideea de compensare, fie pe funcția punitivă a răspunderii civile. Prin urmare, este de acceptat mai degrabă prin excepție de la funcția reparatorie a răspunderii delictuale, o abatere chiar de la exigențele impuse de logica strict tehnică a dreptului civil, decât să acceptăm o injustiție, sau să trecem cu vederea un delict civil, o faptă ilicită*⁸⁶. Noul Cod civil a soluționat această problemă, repararea prejudiciului nepatrimonial fiind prevăzută nu doar în cazul răspunderii delictuale (art. 1391 C. civ.), dar și în cazul răspunderii contractuale (art. 1531 alin. 3 C. civ.).

În materia acordării reparației, Codul civil actual consacră câteva dintre soluțiile frecvent regăsite în doctrina și jurisprudența anterioare intrării sale în vigoare. Astfel, despăgubirea se va acorda sub forma unei sume globale, iar dacă prejudiciul are caracter de continuitate, despăgubirea se acordă sub formă de prestații periodice (art. 1386 alin. 3 C. civ.). În cazul prejudiciului viitor, despăgubirea acordată va putea fi sporită, redusă sau suprimată, indiferent de forma în care a fost acordată (global sau în prestații periodice) dacă, după stabilirea ei, prejudiciul s-a mărit, s-a micșorat sau a încetat (art. 1386 alin. 4 C. civ.).

Determinarea despăgubirilor se face prin acordul părților sau, în lipsă prin hotărâre judecătorească (art. 1386 alin. 1 C. civ.), iar la stabilirea acestora se va ține seama de data producerii prejudiciului (art. 1386 alin. 2 C. civ.).

Așa cum am arătat și mai sus, în materia daunelor morale principiul reparării integrale a prejudiciului nu poate avea decât un caracter aproximativ, fapt explicabil în raport cu natura neeconomică a respectivelor daune, imposibil de a fi echivalate pecuniar.

Instanța sesizată cu repararea prejudiciului nepatrimonial va trebui să caute a fixa o sumă necesară nu atât pentru a repune victima într-o situație similară cu cea avută anterior, cât de a-i procura satisfacții de ordin moral susceptibile a înlocui valoarea de care a fost privată⁸⁷. S-a ajuns astfel la constatarea realistă că sunt situații în care banii pot alina suferințele fizice și psihice ale victimelor, mai ales când starea materială a acestora este modestă sau precară, ceea ce instanțele de judecată sunt chemate să aprecieze de la caz la caz⁸⁸.

Repararea prejudiciilor în natură își găsește aplicare atât în cazul prejudiciilor patrimoniale, cât și în cazul prejudiciilor morale, cel puțin în parte. În acesta din urmă situație, această reparare în natură constă într-un anumit act sau fapt de natură a restabili situația anterioară a drepturilor nepatrimoniale încălcate, drepturi prin care se ocrotește personalitatea fizică, psihică sau socială a victimei.

Articolul 253 din noul Cod civil prevede mijloacele nepatrimoniale prin care se asigură posibilitatea reparării în natură a prejudiciilor morale rezultate din încălcarea drepturilor la care face trimitere textul articolului precedent. Așadar, la cererea persoanei lezate, instanța de judecată va putea dispune:

- (a) încetarea imediată și interzicerea în viitor a încălcării dreptului victimei,
- (b) obligarea autorului, pe cheltuiala sa, la publicarea hotărârii judecătorești de condamnare sau
- (c) obligarea autorului la îndeplinirea altor măsuri pe care le consideră necesare pentru încetarea faptei ilicite sau pentru repararea prejudiciului moral cauzat, pentru a se ajunge la restabilirea dreptului încălcat.

Uneori însă repararea prejudiciilor nepatrimoniale prin mijloace de aceeași natură este insuficientă pentru ca victima să fie repusă în situația anterioară, în sensul de a fi atenuate sau anihilate durerile fizice și mai ales cele psihice provocate de fapta ilicită. De aceea, art. 253 alin. 4 C. civ. prevede că victima poate cere despăgubiri sau, după caz, altă reparație patrimonială pentru prejudiciul, chiar nepatrimonial, ce i-a fost cauzat, dacă vătămarea este imputabilă autorului faptei prejudiciabile. Reforma patrimonială are ca finalitate compensarea, atenuarea sau alinarea durerilor fizice și suferințelor psihice ale victimelor⁸⁹.

Repararea daunelor morale prin mijloace bănești se impune numai atunci când aceasta are o eficiență

⁸⁶ *Idem*, p. 576.

⁸⁷ Gh. Vintilă, C. Furtună, *Daunele morale. Studiu de doctrină și jurisprudență*, Ed. All Beck, București, 2002, p. 66.

⁸⁸ I. Albu, *Considerații în legătură cu revenirea jurisprudenței române la practica reparării bănești a daunelor morale*, în *Dreptul* nr. 8/1996, p. 21.

⁸⁹ L. Pop, *Reglementările noului Cod civil cu privire la repararea prejudiciului în cazul răspunderii delictuale*, în *Dreptul* nr. 6/2010, p. 22.

sporită față de mijloacele nepatrimoniale, în funcție de specificul cauzei⁹⁰.

În ceea ce privește cuantumul despăgubirilor, dificil de stabilit, chiar mai dificil decât luarea în sine a hotărârii de a acorda despăgubiri bănești, instanțele de judecată trebuie să observe că sumele de bani pe care le acordă cu titlu de daune morale să aibă efecte compensatorii și asemenea sume nu trebuie să constituie nici amenzi excesive pentru autorii daunelor și nici venituri nejustificate pentru victimele daunelor⁹¹.

S-a apreciat că în privința stabilirii cuantumului compensațiilor acordate pentru repararea daunelor morale se face necesară o analiză *in concreto* și subiectivă a existenței și întinderii prejudiciului, precum și corelarea despăgubirii cu realitatea măsurată a suferințelor îndurate de victimă, opusă unei aprecieri *in abstracto* și obiectivă, bazată pe referirea la metode statice și anumite bareme prestabilite⁹².

În concluzie, încercând să analizăm viziunea noului Cod civil asupra prejudiciului, element esențial al răspunderii civile, putem conchide că noile prevederi reprezintă un progres față de cele anterioare⁹³, fiind însă perfectibile. Consacrarea dreptului victimei la repararea prejudiciului cauzat prin vătămarea unui interes, a prejudiciului rezultat din pierderea unei șanse de a obține un avantaj sau de a evita o pagubă, a prejudiciului corporal, a prejudiciilor prin ricoșeu, a prejudiciilor morale reprezintă intervenții binevenite ale legiuitorului, care sunt de natură să confere practicii judiciare reperele esențiale necesare. Ținând seama însă că „*istoria răspunderii civile după 1804 este aceea a disoluției continue a calităților cerute de prejudiciu pentru a se deschide dreptul la reparație*”⁹⁴, volumul și varietatea prejudiciilor supuse reparației vor reprezenta fără îndoială premisele sporirii exigențelor la care se va raporta în viitor analiza standardelor de conduită a tuturor participanților la circuitul civil.

⁹⁰ I. Albu, *Considerații în legătură cu revenirea jurisprudenței române la practica reparării bănești a daunelor morale*, op. cit., p. 22.

⁹¹ *Idem, ibidem*.

⁹² Gh. Vintilă, C. Furtună, *Daunele morale. Studiu de doctrină și jurisprudență*, op. cit., p. 121.

⁹³ A se vedea C. Jugastru, *Dificultăți ale evaluării prejudiciului corporal*, în Revista Universul Juridic nr. 8/august 2017, p. 59, care saluta ca fiind „binevenită reglementarea (chiar incompletă) a unora dintre componentele nepatrimoniale ale prejudiciilor corporale (cum este prejudiciul de agreement, la art. 1391 alin. 1 C. civ.); reglementarea formelor reparației, atât pentru prejudiciul material, cât și pentru cel extrapatrimonial; reglementarea (din nou, incompletă) a prejudiciului nepatrimonial al victimelor indirecte (prejudiciul prin ricoșeu); legiferarea prejudiciului constând în pierderea șansei, sursa fiind delictul sau contractul; includerea, în prejudiciul reparabil, a cheltuielilor efectuate pentru evitarea sau minimizarea prejudiciului”.

⁹⁴ L. Cadet, *Les metamorphoses du préjudice*, în *Les metamorphoses de la responsabilité*, Éd. Presses Universitaires de France, 1998, p. 37, apud S. Neculaescu, *Repararea prejudiciului constând în vătămarea unui interes*, op. cit., p. 15.